

FEYZULLÂH RÂ'İF-İ ÂMİDÎ VE ŞİİRLERİ¹

Radife DURMUŞ²

Diyarbakır'ın seçkinlerinden olan ve Müftî Kâtibi-zâde unvanıyla da tanınan Feyzullâh Râ'if-i Âmidî 1247/1831-32'de dünyaya gelmiştir. Diyarbakır ulemasından Fetvâ Emîni Emîn Efendi'nin oğludur. Şiirlerinde *Râ'if* mahlasını kullanan şair, Hâfız Mehmed Kâmî Efendi'den "tahsil-i ma'ârif ve kemâlât" etmiştir. Ayrıca Arapçadan *Kâfiye*, Farsçadan da *Gülistân'a* kadar okuyup bazı fıkıh ve edebiyat kitaplarını da ders almıştır. Aynı zamanda hattat olan şair yazdığı hat eserlerini zamanın Diyarbakır valisi Es'ad Muhlis Paşa'ya sununca (1267/50) eyalet kalemine memur olarak atanmış, 1283/1867'de Diyarbakır Cinayet

Meclisi Başkıtabeti'ne tayin olmuştur. 1296/1878 yılı ortalarında ise Diyarbakır Ceza Mahkemesi Reisliğine getirilmiş ve *mütemayiz* rütbesine kadar yükselmiştir. Ölüm tarihi tam olarak bilinmeyen Râ'if'in 1307/1889-90'da öldüğü tahmin edilmektedir. (Sarıççek, 2020: 14)

Fezullâh Râ'if'i çok iyi tanıyan Emîrî Efendi onun hatır gönül ve hak hukuk bilen; iyiliksever, şefkat ve vefa sahibi iyi bir aile dostu; çevresiyle samimi ilişkiler kuran zeki bir edip olduğunu belirtmektedir. (Sarıççek, 2020:16)

¹ Ramazan Sarıççek (2020), *Fezullâh Ra'if-i Âmidî*.

² Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Rdf2737@hotmail.com.

Fezullâh Râ'if-i Âmidî, Âgâh'ın üstatlığında 18. yüzyılda kurulan ve Emîrî Efendi'nin "Diyarbakır Encümen-i Dânişi" diye adlandırdığı edebî mektepten etkilenen şairlerden biridir. Klasik şiir geleneğine bağlı olan şairin hem önceki hem de çağdaşı şairlerle müşaareler yapması, şiirlerinin Hayâlî-i Âmidî tarafından tanzir, Harputlu Hâmid Efendi ve Rahmî-i Harpûtî tarafından tahmis edilmesi onun şairliğinin belli bir seviyede olduğunun göstergesidir. Râ'if, şiirlerinde sade ve samimi bir üslup kullanmıştır. Mütevekkil bir kişiliğe sahiptir. Âşıkâne şiirler yazan şairin iç dünyasının oldukça zengin olduğu görülmektedir.

Râ'if şiirlerinde aruzun hezec, remel, münserih ve muzari bahirlerini kullanmıştır. Aruzu başarıyla kullanan şairin şiirlerinde ahenk ve akıcılık hissedilir. Kulağı tırmalayan unsurlara pek rastlanmaz. Şiirlerde belli bir zevk seviyesinin gözetildiği anlaşılmaktadır. (Sarıççek, 2020: 27)

Râ'if'in şairliği yanında hattatlığı ve hat hocalığı da vardır. Birçok hat çeşidinde *Allah vergisi* olarak nitelendirilen bir yeteneğe sahip olan şair, gördüğü güzel yazıları taklit etmede ustadır. Öyle ki, yazdığı hatların hangisinin asıl hangisinin taklit olduğu ayırt edilemez. Bu kabiliyeti ve kendi gayretiyle kısa zamanda on iki hat üzerine icazet alır. Özellikle rik'ada kendisini iyi yetiştirmiştir. Rik'a hattında "nevâdir-i dünyâ" dandır; hatta yazdıkları âdeta "sihr-i helâl" kabilindedir. (Sarıççek, 2020: 20)

Emîrî "Hüsni-hattı bî-nazîr, kitabeti dil-pezîr..." diye övdüğü Râ'if'in birçok kişiye hat dersleri verdiğinden de bahsetmektedir. Emîrî'nin anlattığına göre Diyarbakır'da birçok zat rik'a hattını ondan öğrenmiştir. Görenler yazısının güzelliğine hayran kalmaktadırlar. Talebeler; evinde, dost ahbab ziyaretinde, çarşı pazarda bile ondan ders almak için etrafında toplanırlar, hatta bu amaçla saatlerce bekleyenler olurdu. Râ'if de onlara karşı samimi, gönül okşayıcı iltifatlarla muamele ederdi. (Sarıççek, 2020: 20)

Tanıtlanacak olan çalışma, Doç. Dr. Ramazan Sarıççek'in 2020 yılı içerisinde üzerinde durduğu "Fezullâh Râ'if-i Âmidî ve Şiirleri" ser-levhalı eseridir.

Sarıççek bu güzide yapıtını, Diyarbakır Yazmalar Kütüphanesi AHA 88 numarada kayıtlı bulunan mecmua ve yine aynı koleksiyon içerisinde mevcut olan (Diyarbakır Yazmalar Kütüphanesi AHA 11) mecmuadan hareketle vücuda getirmiştir. AHA 88 numaralı mecmuada çoğu gazel formunda 34 şiir yer almaktadır. Dâl harfine kadar olan bu mecmua sanki mürettep olarak düşünülmüş ancak tamamlanamamış bir *Dîvânçe* görünümündedir.

Söz konusu eser "Önsöz" kısmı ile başlamaktadır. Bu bölümde Sarıççek, edebi muhitlerin önemine ve Diyarbakır'da da edebi muhitlerin var olduğuna dair kısaca değinmektedir. Bunun yanı sıra Diyarbakır'da söz konusu ortama (Diyarbakır Encümen-i Danişi) kimlerin iştirak ettiğinden de söz etmektedir.

Sarıççek "Önsöz" kısmında, yukarıda tercüme-i hali verilen şahsiyet üzerinde ne için bir çalışma yapmak istediğini şu şekilde beyan etmektedir:

"Bu çalışmadaki amacımız Diyarbakır'ın yetiştirdiği ancak şöhreti Diyarbakır dışına taşmayan bir şahsiyet olan Fezullâh Râ'îf-i Âmidî (ö.1307/1889-90)'nin şiirlerini ve edebi kişiliğini ortaya koymaktır."

"Önsöz" kısmına müteakiben "Giriş" bölümü gelmektedir. Hazırlayıcı bu bölümde edebiyatımızda büyük bir önem taşıyan edebi muhitlerin hangi vilayetlerde ve mekanlarda gerçekleştirildiğine dair okuyucuya kısaca malumat vermektedir.

Bu bölümün ardından Fezullâh Râ'îf-i Âmidî ile aynı mahlası kullanan iki şair üzerinde de durulmaktadır. Bu şairler; İskenderpaşa-zâde Yûsuf Râ'îf-i Âmidî ve Mukâbeleci-zâde/ Rûz-nâmçeci-zâde Yûsuf Râ'îf-i Âmidî'dir.

Sarıççek bu bölümden sonra Fezullâh Râ'îf-i Âmidî'nin "Hayatı", "Edebi Kişiliği", "Hattatlığı ve Hocalığı", "Şiirleri" ve "Etkileri" hakkında okuyucuya bilgi vermektedir. Yazar bu bölümü Fezullâh Râ'îf-i Âmidî'nin dile getirdiği mısralardan ve Ali Emiri ile M. Şefik Korkusuz'un bu şair hakkında yazdıkları malumatlardan yola çıkarak tertip etmiştir.

Ayrıca, eserde dizgi hatasından dolayı bazı cümlelerde ya kelime yazımında ve yahut noktalama işaretlerinde bazı hataların var olduğu görülmektedir.

Fezullâh Râ'îf-i Âmidî hakkında kaleme alınan bu bilgilerden sonra "Metin" sernameli bölüm gelmektedir. Bu bölümde, çalışmanın asıl konusu olan Fezullâh Râ'îf-i Âmidî'nin şiirleri incelenmiştir. Söz konusu metin transkription harfleri ile birlikte verilmiştir. Hazırlayıcı bu metinlerin dilici çevirilerini de yaparak güzide eserin her yaştaki okuyucunun anlamasına olanak sağlamıştır.

Sarıççek, metnin çeviriyazısını oluştururken metne bağlı kalmıştır. Okunulmayan bir iki yer, dipnotta belirtilmiştir. Aynı zamanda, üzerinde çalışma yaptığı her iki mecmuanın birbirleri ile karıştırılmaması için A ve B mecmua olarak adlandırmıştır.

Eserde transkripsiyonlu incelemesi yapılan şiirlerin nazım şekillerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- ❖ Gazel (28)
- ❖ Tahmis (5)
- ❖ Müstezad (1)
- ❖ Müseddes (1)
- ❖ Kit'a (5)
- ❖ Kit'a-i Kebîre (1)
- ❖ Beyt (1)
- ❖ Fezullâh Râ'îf-i Âmidî'yi metheden 3 beyt

Sonuç, Kaynakça ve Dizin bölümleri ardından metnin Tıpkı Basım'ı bulunmaktadır. Sarıçiçek, çalışmasının sonuna metnin tıpkıbasımını ekleyerek bu sahadaki araştırmacılara diliçi çevirisi yapılmış metnin doğruluğunu, güvenilirliğini tespit edebilme olanağı da sağlamıştır.

Hazırlayıcı eserin son sayfalarına latif bir tevazu ile kendi biyografisini serpiştirmiştir. Ve ayrıca yapıtın önsöz kısmının İngilizcesini alışagelmemiş bir şekilde eserin son sayfalarına eklemiştir.

Doç. Dr. Ramazan Sarıçiçek, hem şair hem hattat hem de hat hocalığını yapan Fezullâh Râ'if-i Âmidî'yi edebiyat tarihimize kazandırmıştır. Aynı zamanda Diyarbakır kültür ve sanatı açısından da önemli bir gelişme sayılmaktadır.

